

SÁNDOR P. BALÁZS

Hétfégi gyermekműsorok a kereskedelmi csatornákon

Rigó Béla szerint az utolsó fél évszázadig a gyermekirodalom úgy fejlődött, hogy egyre többen olvasták. Mára bizonyos, hogy a versek többnyire megzenésítve válnak meghatározóvá és hallgatottá a gyermekek életében.

De mi a helyzet az epikával? - A nem szívesen olvasókhöz többnyire látványként jut el. A mozi, de leginkább a televízió lett a fő hadszíntér. Szabó István filmrendező szerint e kettő között legalább akkora a különbség, mint a templomba járók és az otthon imádkozók között. A filmnézés egyfajta közösségi élmény, a multiplexek viszont ezt a kollektív benyomást már rég véletlenül összeverődött társaságok elviselésére korlátozzák. Ennek ellenére a mozi járás még így is program. A megfelelő film kiválasztása után az előre megválogatott társasággal azt meg kell és lehet beszélni. Mint ahogyan az írásos élményeket is, bár ez manapság már nem jellemző vonása a felnőtt társadalomnak, és ezzel együtt a gyermekek is elidegenednek „Fantázia Országtól.”

Üdvözlendő kezdeményezés a The Big Read-ként elhíresült (házánkban Nagy Könyv) már-már mozgalomként is felfogható olvasást népszerűsítő projekt. Bár az igazat megvallva számomra néhány mozzanatától eltekintve nem több pusztá show-nál, amiben a lélek malacát viszik vágóhídra.

Egyesek szerint a jelenlegi helyzet nem kedvez a kulturális értékeknek a kommersszel szemben, a nemzeti értéknek a nemzetközivel, elsősorban az amerikaival szemben. Érthető ezen az a valamelyest pszeudó jelenség, miszerint manifesztálódnak ugyan a globális kultúrtörténeti emlékek a könyvekben és a filmekben (bestsellerek, top movie-k), ám jócskán eltorzítva. Mindezek után a „nagy többség” nem fog utána járni a látens magyarázatoknak, egyszerűen csak befogad, és esetlegesen hibásan dolgozza fel a kapott információkat, amelyből mentál-kulturális selejtet termel.

A Grimm testvérektől kezdve George Lucason át a Wachowski fivérekig, nem beszélve J. K. Rowlingról és Tolkienről, jelentős szerepet kap a germán, a kelta és a zsidó-keresztény mitológia. Csak a tálalás mikéntje az, ami nem mindegy. Az alma és a törpe, rúnák és koboldok, a sivatag és egy mindent felemészítő birodalmi törekvés, valamint Neo és a Nabukodonozor. Az interpretációk sora végtelen. Jól végigkövethető, miként lesznek csillagképekből és mitikus lényekből meseszereplők, valamint az igazán „Nagy Könyv” kiragadott részletei (jedi – jude, Neo – Noe) angolszász wirtschafttal teljes generációk bálványai.

Hová tűnt az esti mese?

Vizsgálódásom során elsősorban azokat a műsorokat figyeltem, amelyeket valóban gyermekeknek szántak.

Minden bizonnyal sokunk emlékezetében élnek azok az esték, amikor a hétfői napok egyhangúságát csak a rádió delejes recsegése törte meg, hiszen egészen a nyolcvanas évek majdhogynem közepéig a tv-ben nem voltadás. Én gyermekfejjel bosszankodtam is sokat, mert ugye mese az jár, még hétfőn is.

Szüleim nem estek kétségbe, miért is estek volna. Lefekvés előtt rendszeresen meséltek nekem, ha nem kimondott népmesét, akkor saját gyermekkoruk emlékezetesebb mozzanatait, de az sem volt ritka, hogy unszólásomra előkerült néhány ifjúsági regény. Ennek köszönhetem, hogy ötévesen megismertem már az Egri csillagokat, valamint jó pár Verne regényt.

Manapság már nem divat otthon mesélni, lehet, hogy korábban sem volt az, csak nekem volt szerencsém.

A kor haladtával megváltoztak az igények is. Minden benyomorgatott gyermekprogram a reggeli órákba került. Nem értettem, hogy miért nem lehet este is egy mese, olyan igazi, mondjuk a Magyar Népmese sorozatából.

A jó ízlést helyenként megfojtották, beszűkültek a családias beszélgetések is, s a nevelés helyét kitöltötték a „nagy doboz” szépeket hazudó értéktelenségével. Miért nincs színvonalas esti mese? Jobb, ha szülői felügyelettel az aktuális szupermozit nézik a lurkók, vagy saját készülékükön – mert ez sem ritka – ellenőrizetlenül szörföznek a kétes értékű tv-programok között?

Blódség és brutalitás a képernyőn

A kereskedelmi szféra két csúcsragadozója (RTL Klub, TV2) igen csak lazán bánik gyermeknézőivel. Itt nem feltétlenül arra kell gondolni, hogy időben nem egyenletes eloszlásúak a műsorok, hanem a minőség és a mondanivaló kontrasztjait figyelembe véve állíthatjuk, hogy nem elégséges az a szint, amely mesébe burkolva tanulságokat adna, vagy valós helyzetképeket modellezne.

Íme a felosztás a Színes RTV műsorújság alapján :

2001. márciusi adatok:

TV2 – *szombat, vasárnap*: 07.00 TV2 Matiné, benne rajzfilmek: Mila szupersztár, Rémeckék kicsiny boltja, Minden kutya mennybe jut, Hármás járőr, Tökfej tesók

09.00 Cartoon Network, benne: Túrpi úrfi, Vagány Johnny, Scooby Doo, A bolygó kapitánya, Én vagyok Menyus

RTL Klub – *szombat, vasárnap*: 07.00 Kölyökklub, benne: Ejnye, Sophie!, Teletubbies, Tom és Jerry, Batman, Maci Laci kincset keres, Pokémon

10.45 Csőrre töltve, benne: Bolondos dallamok, Frédi és Béli

2003. márciusi adatok:

TV2 – *szombat, vasárnap*: 06.30 TV2 Matiné, benne: Mila, Szuperegér, Hármás járőr, Oroszlánfejű herceg, Lucky Luke

08.25 Fox Kids benne: Twist Oliver, Jim Button, Rossz Kutya, Diabolik

RTL Klub – *szombat, vasárnap*: 07.00 Kölyökklub, benne: Sötét zsaruk, Tom és Jerry, Az óceán lánya, Jumanji, A hegylakó

Csak szombatonként: 09.45 Disney rajzfilmek benne: Tanárok kedvence, Tarzan

2005. márciusi adatok:

TV2 – *szombat, vasárnap*: 06.00 TV2 Matiné, benne: Providence, A múmia, Frédi és Béli, Lassie, Jetson család

RTL Klub – *szombat, vasárnap*: 07.00 Kölyökklub, benne: Dibu, a kistesó, Casper, Bigyó felügyelő, A szellemirtók legújabb kalandjai, Pókember

Csak vasárnapként: 09.10 Mega Man japán animációs sorozat, 09.35 Inuyasha japán animációs sorozat

Tisztelet a kivételnek, a rajzfilmek között is akadnak olyanok, amelyeken már több generáció felnőtt, különösebb problémák nélkül. Bumfordian bájos, helyenként már giccses történetek mindig is voltak. Legjobb példa erre talán a Frédi és Béné, ami ma is fut, de a szinkron és a szövegbravúr kellően ellensúlyozza a mondanivaló mihasznaságát. Örök klasszikusok még Maci Laci, valamint a Tom és Jerry történetek.

Mégis ha ezen utóbbit vesszük jobban szemügyre, akkor igenis el kell gondolkodnunk azon, hogy valójában kiknek készült ez a mese? Nem kell magyarázni senkinek sem, hogy mennyire agresszívek a jelenetsorok. A baj ott kezdődik, amikor más, sokkal kegyetlenebb, nyilvánvalóan agressziókra sarkalló rajzfilmek kezdenek beszivárogni a gyermekek képzetvilágába. Küllemre rendes konszolidált emberek változnak nyáladzó örülté (Igazi szellemirtók), vagy már magukban undorító lények próbálják leosztani az észet (Rémececskék kicsiny boltja). Valójában nem történik más, csak pszeudó hősök próbálják elhitetni magukról, hogy ők az igazán menő legények, nekik kell hinni, mindenki legyen olyan, mint ők.

A tökéletes árukapcsolás

Megesz bennünket a fogyasztói társadalom. Nem kérdez semmit. Kérdőre von ha nem cselekszünk. Vegyél meg! Üvöltenek a filmekhez, rajzfilmekhez tartozó tömegtermékek. A szülők télenek, gyermekeik toporzékolva sírják ki maguknak a divatos bővlikat. Aki nem teheti meg azt, hogy minden hullámban azonosuljon a kedvencekkel, azt kétségtelenül kirekeszti a gyermektársadalom zsigerből kritizálni tudó rétege. Ha már nem divat az Oroszlánkirály, de valaki még mindig jelvényként tűzi magára, könnyen szembentalálhatja magát a Pokémonosok, ne adj isten a Hihetetlen családosok táborával.

Mindezt szem előtt tartva nem vitatható, hogy vannak még „egyetemes értékek”, amelyeket propagálni kell(ene).

Reflexió egy betiltott rajzfilmre

A sárkánygömb otromba bája

Az igazat megvallva én imádom a rajzfilmeket, talán azért, mert sokkal önfeledtebben szórakozhatom rajtuk, mint egy normális filmen. No meg nem muszáj teóriákat gyártanom arra, hogy mit is akart a főhős, mi értelme volt annak a sok mézszárlásnak, meg nekem miért nincsen csak egy olyan tragacsom, amiből a vásznon, illetve a képernyőn vagy két tucatot is a levegőbe repítettek.

Persze nem minden film véres és goromba, no meg a rajzfilmek között is akadnak azért gyerkőcbarát programok. Tapasztalataim mégis azt mutatják, hogy az utóbbi időben igen csak megszaporodtak azok a történetek, amelyeket nem kifejezetten ifjoncoknak szántak, de valami véletlen folytán számukra sokkal elérhetőbbek. Mondjuk a korai időpont miatt.

Ilyen például a közelmúltban kisebb felháborodást keltett Dragon Ball című anima (sajátos japán rajzfilm) is, amelynek szereplői annak ellenére, hogy akadnak köztük kvázi szuperhősök,

azért megmaradnak, ha csak jellemüket tekintjük, hétköznapi kisembernek. Ezzel még nem lenne cikis a dolog, mert egy hősnek is lehetnek érzelmei, legfeljebb ha bal lábbal kel fel, nemcsak azokra jelent veszélyt, akik csakugyan megérdemelnék, hanem teszem azt saját tár-saival is bunkózik egy kicsit. A bajok akkor kezdődnek, amikor a „Szívtelen Sátán” megöli Istent, aki egyébként valamilyen gusztustalan zöld lény. Persze erről ő nem tehet, hiszen külsejét a rajzolójának köszönheti. Meg ha valaki meghal a főszereplők közül, azt ripsz-ropsz fel lehet támasztani holmi kristálygömbök segítségével.

Mielőtt azt hisszük, hogy ez valami új keletű mocsok, nagyon is tévedünk, hiszen szülőföld-jén már több generáció felnőtt rajta. Sőt, kultuszt teremtett. Valami hasonló folyik most ha-zánkban is. Főiskolás körökben majdhogynem hisztérikus láz tört ki e sorozat körül. Egye-sek mindent félretéve rohannak, hogy a soron következő részt el ne mulasszák. Már min-denkiben kialakult, hogy mely karakterhez vonzódik leginkább, s egy esetleges fennakadás amely megtöri a folytonosság elvét már-már elvonási tünetet idézhet elő.

Érett embereknek persze nem kell elmagyarázni mi a jó és mi nem, talán felesleges is, mert azt néznek, amit akarnak. De azért nem ártana, ha az érintett médium felülvizsgálná az ál-tala sugárzott rajzfilmek tartalmát, s mint azt már bizonyos műsorai előtt teszi, megfelelő fi-gyelemfelkeltő jeleket alkalmazna ilyen esetekben is.

Ez megkönnyítené a dolgokat. Nem kellene halállistára tenni ártatlan rajzokat, vagy perek-kei dobálózni.

Megjegyzés: A közelmúltban a Dragon Ballhoz hasonlóan több anima is felütötte a fejét. Követve a minősíthetetlen gyermekbutítás tradícióit. Ám nem elhanyagolható az a tény – bár ezt a programok sugárzói figyelembe sem veszik –, hogy egy történet rajzolt mivolta még nem egyenes arányban jár azzal, hogy azt valóban gyerekeknek készítették.

ÚJ TANÉV, ÚJ KIHÍVÁSOK, FOGADÓKÉPES ISKOLA

Csillag Ferenc, a TANÍTÓ 2005. SZEPTEMBERI számában ír a partnerség titkairól. A szerző hitvallása szerint minden gyermek sajátos nevelési igényű, az ilyen gyerme-kek továbbtanulása azonban nehézségekbe ütközik. Az előítéletesség, a társadalom ragaszkodása a hagyományokhoz, a pedagógusok olykor-olykor jelentkező értetlen-sége, vagy a korábbi kísérletek sikertelensége meglehetősen nehezíti a folyamat be-indulását, amire a közoktatás pénztelensége is súlyos teherként nehezedik.

A cikkben a szerző egy konkrét eseten keresztül mutatja be, hogyan lehet természe-tesnek felfogni és megélni az ilyen eseteket.